

Тимбота Мирослав Олексійович, Стиценко Максим Олексійович
**НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО
ВИЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО ДЕТЕРМІНОВАНИХ КРИТЕРІЇВ
ПРЕПАТОЛОГІЇ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ**

Україна, Харків

Харківський національний медичний університет

Кафедра гігієни та екології №2

Науковий керівник: д.мед.н., проф. Завгородній І. В.

Вступ. В останнє десятиріччя особливу актуальність для світової медичної науки набула проблема розвитку «професійного вигорання» (ПВ) у робітників, що працюють в умовах високої напруженості праці.

Мета. Визначити ранні критеріально значущі показники препатологічних ознак ПВ із урахуванням характеру взаємозв'язків між індивідуально-особистими психоемоційними характеристиками та потенціалом, особливостями умов праці, професійною мотивацією та ступенем ризику виникнення ПВ у викладачів закладів вищої освіти.

Матеріали та методи. Проведено медико-психологічне опитування 105 викладачів кафедр ХНМУ. Визначено за опитувальниками: рівні ПВ за «Maslach Burnout Inventory» (MBI-GS) К. Маслач, класифікацію ризику ПВ проведено по Kalimo et al. (2003), поведінку та хвилювання щодо роботи за опитувальником AVEM, дисбаланс в системі зусилля-винагорода від роботи за ERI, оцінку особистості за DSI, рівні психологічного здоров'я за GHQ-12, стан працездатності за WAI, наявність невротичних станів за К. Нокс, Н. Несс.

Результати досліджень. В першу чергу були оцінені соціально-демографічні дані викладачів закладів вищої освіти. Наступним етапом проведено визначення напруженості трудового процесу та опитування. Визначено, що за MBI-GS виявлений ризик ПВ за трьома шкалами: «емоційне виснаження» (серед чоловіків 9,5% та серед жінок 10,7% мають ознаки виснаження), «цинізм» (середній рівень цинізму виявлений у 42,9% чоловіків та 25,0% жінок), та «редукції особисті досягнення» (на високому рівні як у чоловіків (81,0%), так і у жінок (84,5%). Тенденція до вигорання по Kalimo et al. (2003) наявна у 23,8% чоловіків та 36,9% жінок, а ризик – у 4,8 та 2,4% відповідно. Згідно з опитувальником AVEM більшість викладачів мають високе суб'єктивне значення професійної діяльності та низьку стійкість до фрустрації; 28,6% чоловіків та 23,8% жінок були здоровими, активними, здатними до вирішення складних проблем та 4,8 чоловіків та 11,9% жінок викладачів віднесено до типу S економний, із середнім рівнем мотивації. Згідно з опитувальником DSI викладачі були розподілені до 5 типів: до перенапруженого типу віднесено 14,3% чоловіків та 20,2% жінок, стресостійкого типу 42,9% чоловіків та 38,1% жінок. Згідно з GHQ-12 більшість респондентів були психічно здорові та лише 23,8% чоловіків та 22,6% жінок викладачів визнано неврівноваженими.

На підставі кореляційно-регресійного аналізу визначено наявність сильного прямого кореляційного зв'язку з високим ступенем статистичної значущості ($p < 0,05$) між рівнем «емоційного виснаження» МВІ та ризиком ПВ Kalimo et al. ($r = 0,92$) та GHQ-12 ($r = 0,6$); рівнем «деперсоналізації» МВІ та ризиком ПВ Kalimo et al. ($r = 0,86$) та AVEM ($r = 0,4$) і GHQ-12 ($r = 0,5$); між ризиком ПВ Kalimo et al. та AVEM ($0,47$). На підставі аналізу логістичних регресійних моделей залежності, даних методу багатомірного кластерного аналізу визначено однорідні класифікаційні ознаки препатологічних критеріїв розвитку ПВ, якими є рівні емоційного виснаження, цинізму та редукції особистих досягнень, ризику ПВ за Kalimo et al., показники AVEM та типологічні особливості особистості за DSI із урахуванням виявлення тригерів стресу, проявів стресу, доступних стратегій копіювання та ризиків стабілізації стресу.

Таким чином, основними методичними етапами раннього встановлення ПВ є визначення соціально-психодіагностичних критеріїв зв'язку роботи та здоров'я, встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між характером, рівнем напруженості праці, індивідуально-особистими характеристиками та ступенем ризику розвитку ПВ, визначення професійно детермінованих критеріїв препатології та моделі керування ризиками розвитку ПВ.